

UZASADNIENIE

Nowelizacja rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego (Dz. U. z 2025 r. poz. 317), zwanego dalej „rozporządzeniem”, została przygotowana na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 13 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1534 oraz z 2025 r. poz. 1166), zwanej dalej „ustawą”.

Nowelizacja rozporządzenia jest konieczna z uwagi na zmiany przewidziane w ustawie z dnia 5 sierpnia 2025 r. o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. poz. 1166), zwanej dalej „ustawą zmieniającą”.

Ustawa zmieniająca wprowadza możliwość udzielania porad za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość także poza stanem epidemii lub stanem zagrożenia epidemicznego. W wyniku prac parlamentarnych wprowadzono do niej rozwiązania przewidujące, że w przypadku udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość możliwe jest również złożenie w formie ustnej oświadczeń, o których mowa w art. 4 ust. 2 ustawy (oświadczenia o braku możliwości poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej i oświadczenia osoby fizycznej prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku) i w art. 11 ust. 4 ustawy (oświadczenia o uzyskaniu nieodpłatnej pomocy prawnej od osoby niebędącej adwokatem, radcą prawnym albo doradcą podatkowym). Dotychczas takie oświadczenia były składane wyłącznie w formie pisemnej.

Proponuje się nowe brzmienie § 3 ust. 3 rozporządzenia, zgodnie z którym osoba uprawniona informuje o wyborze sposobu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej albo świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego osobiście w punkcie albo za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość, dokonując zgłoszenia, o którym mowa w art. 8 ust. 5 ustawy (§ 1 pkt 1 lit. a projektu rozporządzenia).

Przewiduje się również uzupełnienie rozporządzenia o regulacje wskazujące, że w przypadku udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej albo świadczenia poradnictwa obywatelskiego za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość, osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy lub świadcząca poradnictwo obywatelskie, po otrzymaniu od starosty drogą elektroniczną danych kontaktowych osoby uprawnionej, porozumiewa się z nią

w umówionym terminie. Takie rozwiązanie funkcjonowało w trakcie pandemii Covid-19 oraz w przypadku osób z niepełnosprawnością korzystających z pomocy za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Przewidziano również regulację wskazującą, że brak kontaktu z osobą uprawnioną w czasie wyznaczonym na przeprowadzenie wizyty, nie wcześniej niż po podjęciu co najmniej dwukrotnej próby kontaktu, w odstępie nie krótszym niż 5 minut, powoduje, że osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie zamieszcza w systemie teleinformatycznym informację o nieprzybyciu osoby uprawnionej na wizytę (§ 1 pkt 1 lit. b projektu rozporządzenia).

Ponadto nowelizowane rozporządzenie dostosowuje się do zawartego w ustawie zmieniającej rozwiązania przewidującego, że w przypadku stwierdzenia, iż przedstawiony przez osobę uprawnioną problem nie może być rozwiązany w całości lub w części z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość, z uwagi na konieczność przeprowadzenia bezpośredniej analizy dokumentów, adwokat lub radca prawny mogą uzależnić udzielenie porady od osobistego stawiennictwa osoby uprawnionej w punkcie pomocy prawnej lub zarekomendować osobiste stawiennictwo w punkcie najbliższym miejsca zamieszkania osoby uprawnionej (art. 1 pkt 2 ustawy zmieniającej, art. 5 ust. 4a ustawy). Regulacja ta jest stosowana również w przypadku udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej przez osoby, o których mowa w art. 11 ust. 3 ustawy, jak i w przypadku świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Zgodnie bowiem z art. 11 ust. 10 ustawy organizacja pozarządowa zapewnia udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na zasadach określonych w art. 5 ust. 2–5, art. 7 i art. 8 ust. 2–13. Proponuję się zatem, aby w powyższej sytuacji osoba udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadcząca nieodpłatne poradnictwo:

- 1) zapisała osobę uprawnioną na wybrany przez nią dyżur, który prowadzi w tym punkcie – w sytuacji uzależnienia udzielenia porady od osobistego stawiennictwa osoby uprawnionej w punkcie lub
- 2) podała numer telefonu, o którym mowa w art. 8 ust. 5 ustawy, wskazany przez starostę właściwego dla miejsca zamieszkania tej osoby – w sytuacji zarekomendowania osobistego stawiennictwa w punkcie najbliższym miejsca zamieszkania osoby uprawnionej.

Celem tej regulacji jest wskazanie, że osoba uprawniona zwykle trafia na poradę stacjonarną do osoby udzielającej nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczącej nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, z którą miała już kontakt za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Jednakże należy podkreślić, że termin wizyty w punkcie stacjonarnie ma zostać wybrany przez osobę uprawnioną, tak aby był dla niej dogodny. W sytuacji, gdy osoba udzielająca pomocy rekomenduje osobiste stawiennictwo w punkcie najbliższym miejsca zamieszkania osoby uprawnionej, wówczas ma obowiązek podać osobie uprawnionej numer telefonu, o którym mowa w art. 8 ust. 5 ustawy, wskazany przez starostę właściwego dla miejsca zamieszkania tej osoby – w celu dokonywania zgłoszeń na wizyty (§ 1 pkt 1 lit. b projektu rozporządzenia).

Jednocześnie uzasadnione jest uchylenie w § 3 ust. 4 i dokonanie zmiany brzmienia ust. 5 (§ 1 pkt 1 lit. c i d projektu rozporządzenia). Nieuzasadnione jest utrzymanie w mocy normy określającej sposób udzielania nieodpłatnej pomocy w okresie epidemii w sytuacji, gdy znalazła się w art. 8 ust. 3b ustawy, zgodnie z którym w przypadku obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego, stanu epidemii albo wprowadzenia stanu nadzwyczajnego starosta może ustalić, że udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego następuje wyłącznie za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Z kolei w pełni uzasadnione jest dostosowanie § 3 ust. 5 wskazującego na kryteria, którymi starosta powinien się kierować przy dokonywaniu ustaleń, o których mowa w art. 8 ust. 3b ustawy. Rozwiązania te zapewniają spójność z przepisami znowelizowanej regulacji ustawowej.

W ramach proponowanej regulacji wykonawczej został również dodany § 3b, który precyzuje, że osoba:

- 1) udzielająca nieodpłatnej pomocy prawnej, w przypadku oświadczeń, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 lub w art. 11 ust. 4 ustawy, albo
- 2) świadcząca nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, w przypadku oświadczeń, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy

– uzyskuje od osoby uprawnionej dane, o których mowa odpowiednio w załączniku nr 1 lub w załączniku nr 2 do ustawy, a następnie odczytuje treść oświadczeń wskazanych w załączniku nr 1 lub w załączniku nr 2 do ustawy i odbiera od osoby uprawnionej potwierdzenie tych danych i oświadczeń (§ 1 pkt 2 projektu rozporządzenia).

Z uwagi na to, że zgodnie z art. 11 ust. 5 ustawy do oświadczenia, o którym mowa w art. 11 ust. 4 ustawy (oświadczenia o uzyskaniu pomocy od osoby nie będącej radcą prawnym lub adwokatem), przepisy art. 4 ust. 2 zdanie trzecie i ust. 3–5 oraz art. 7 ust. 3 (przepisy dotyczące oświadczenia o braku możliwości poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej i oświadczenia osoby fizycznej prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku) stosuje się odpowiednio, w odniesieniu do obu ww. oświadczeń przewidziano analogiczny sposób postępowania.

Proponowane zmiany mają również na celu dostosowanie treści § 4 rozporządzenia do regulacji wprowadzonej w art. 1 pkt 4 lit. b ustawy zmieniającej (§ 1 pkt 3 projektu rozporządzenia). Przepis ten został dostosowany do art. 8 ust. 3a ustawy, zgodnie z którym wszystkie osoby uprawnione mogą skorzystać z nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego również za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość. Z racji, że pomoc udzielana w formie zdalnej będzie dostępna dla wszystkich beneficjentów, zbędne stało się określenie procedury ubiegania się o udzielenie pomocy w ww. formie przez osoby o których mowa w art. 8 ust. 8 ustawy, a zatem osoby o szczególnych potrzebach, w tym osoby z niepełnosprawnościami.

W projekcie rozporządzenia przewidziano również dostosowanie treści § 5 do materii ustawowej. Ze względu na wprowadzenie możliwości udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz świadczenia nieodpłatnego poradnictwa prawnego za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość zasadne wydaje się wyposażenie punktów w słuchawki wraz z mikrofonem, jeżeli zaistniałaby potrzeba połączenia w formie wideokonferencji. Koszty takiego sprzętu, które nie przekraczają kilkudziesięciu złotych, będą mogły zostać poniesione z części dotacji przeznaczonej na wyposażenie punktu (§ 1 pkt 4 lit. a projektu rozporządzenia).

Zaplanowano również zmianę § 5 ust. 3b pkt 3 rozporządzenia do nowego brzmienia ustawy (§ 1 pkt 4 lit. b projektu rozporządzenia). Dotychczas przepis ten zobowiązywał starostę do udostępniania na publicznej stronie internetowej informacji o działalności punktów, a w szczególności przypadków, w których istnieje możliwość udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość lub poza punktem, ze wskazaniem sposobu dokonywania zgłoszeń. Obecnie, przy powszechnej dostępności porad zdalnych, wystarczające jest przekazywanie informacji tylko w odniesieniu do możliwości udzielania porad poza punktem nieodpłatnej pomocy.

Zmiana w § 8 rozporządzenia (§ 1 pkt 5 projektu rozporządzenia) doprecyzowuje jedynie, że oświadczenia pisemne, o których mowa w art. 4 ust. 2 lub art. 11 ust. 4, są przekazywane staroście właściwemu ze względu na miejsce prowadzenia punktu. W przypadku oświadczeń w formie ustnej, sposób ich odbierania został doprecyzowany w § 3b rozporządzenia zmienianego. Termin przekazywania oświadczeń i sposób ich przekazania został określony w art. 7 ust. 3 ustawy, stąd brak potrzeby doprecyzowania regulacji w tym zakresie w niniejszym rozporządzeniu.

Proponowana zmiana dotycząca załącznika nr 2 do rozporządzenia, który określa wzór karty pomocy, ma na celu uwzględnienie możliwości udzielania wszystkim beneficjentom nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość, a także dostosowanie zakresu zbieranych danych statystycznych wskazywanych w kartach pomocy do nowych przepisów (§ 1 pkt 6 projektu rozporządzenia).

W § 2 projektu rozporządzenia przewidziano, że rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2026 r.

Nie ma możliwości podjęcia alternatywnych, w stosunku do projektowanych rozwiązań, działań umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, zatem nie podlega procedurze notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Przedmiot regulacji zawartej w projekcie nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej. Z tego względu projekt nie wymaga w opinii projektodawców przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Zawarte w projekcie regulacje nie będą miały negatywnego wpływu na działalność mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców, o których mowa w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236, z późn. zm.).

Zgodnie z § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2024 r. poz. 806) oraz stosownie do wymogów art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U.

z 2025 r. poz. 677) projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.

W celu spełnienia wymogów, o których mowa w § 42 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów, projekt został skierowany do koordynatora OSR.

Projekt nie dotyczy warunków określonych w uchwale nr 20 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2014 r. w sprawie zaleceń ujednolicenia terminów wejścia w życie niektórych aktów normatywnych (M.P. poz. 205).